

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Rundskriv

Direktør kriminalomsorgsregion
Fengselsleder
Friomsorgsleder
Direktør KRUS
Direktør KITT
Tingrett - Lagmannsretter/Høyesterett
Påtalemyndighetens kontor
Riksadvokaten

Nr.
G - 13/2003 - 4

Vår ref.
2001/05144 D AKN/BM

Dato
18.08.2003

G – RUNDSKRIV – RETNINGSLINJER FOR PERSONUNDERSØKELSE I STRAFFESAKER

Vedlagt følger rundskrivet G - 13/2003 - 4 Retningslinjer for personundersøkelse i straffesaker. Rundskrivet gir utfyllende regler til Lov om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven) og Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen) og til Forskriften om anvendelsesområde, innhold og gjennomføring av promilleprogram (G- 10/2002).

Som vedlegg finnes de tre skjemaene som skal brukes i forbindelse med utarbeidelse av personundersøkelser.

Med hilsen

Nina Messel e.f.
avdelingsdirektør

Arne Kvernvik Nilsen
seniorrådgiver

1.1 Retningslinjer for personundersøkelse i straffesaker

1. Innledning

Øvrig regelverk for personundersøkelse er Lov om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven) og Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen). Videre gjelder G-10/2002 Forskrift om anvendelsesområde, innhold og gjennomføring av promilleprogram.

Noen aktuelle bestemmelser er tatt inn i retningslinjene.

Med leder av friomsorgskontor menes i retningslinjene leder eller den som er bemyndiget.

2. Formål

Formålet med personundersøkelsen er å skaffe opplysninger om den siktedes personlighet, livsforhold og fremtidsmuligheter til bruk for avgjørelse i saken (jf. straffeprosessloven § 161).

Undersøkelsen skal inneholde faktiske opplysninger om siktede og hans livsforhold for at påtalemyndigheten og domstolene skal kunne danne seg et klarere bilde av hans personlighet og fremtidsmuligheter.

Med faktiske opplysninger som belyser personlighet, menes her spesielt personlige forhold som for eksempel helseforhold, bruk av rusmidler, hvordan siktede ordner sin økonomi, eventuelle problemer med å holde på arbeid, skoleplass mv. Med faktiske opplysninger som belyser livsforhold menes her forhold i den siktedes sosiale situasjon som familieforhold, boligforhold, nettverk mv. Med opplysninger som kan belyse fremtidsmuligheter, menes her faktiske opplysninger som belyser muligheter og begrensninger når det gjelder arbeid, bosituasjon, økonomi, helse, rusmiddelbruk mv.

3. Personundersøkelse – tre ulike skjema

Omfang og innhold i personundersøkelsen må tilpasses oppdraget, og godkjent skjema for personundersøkelser skal benyttes. Skjemaet for en ordinær personundersøkelse skal brukes der det kan være aktuelt med dom på samfunnsstraff. Dette skjemaet skal også benyttes der oppdragiver ber om en personundersøkelse, uten at denne er knyttet opp mot en bestemt straffereaksjon. I tillegg foreligger det et skjema for der dom på promilleprogram er aktuelt, og et skjema for saker der dom på forvaring er aktuelt.

4. Valg av personundersøker

Personundersøkelsen skal utføres av en skikket person som friomsorgen utpeker, med mindre retten har oppnevnt en bestemt person. Se straffeprosessloven § 163. Friomsorgen bør fortrinnsvis utpeke en av sine egne tilsatte (påtaleinstruksen § 14-3).

Når friomsorgen utpeker andre enn sin egne tilsatte, er kontoret ansvarlig for at undersøkelsen gjennomføres i tråd med regelverket. Friomsorgen har instruksjonsmyndighet overfor den eksterne personundersøkeren.

5. Eksterne personundersøkere

Når friomsorgen utpeker en ekstern personundersøker, skal vedkommende gjøres kjent med oppdraget og gis nødvendige opplysninger fra saksdokumentene. Saksdokumentene beror i friomsorgen. Er det nødvendig for personundersøkeren å se saksdokumentene, skal det så vidt mulig skje på friomsorgskontoret. Dersom det er nødvendig å sende kopi av dokumenter, skal disse returneres til friomsorgskontoret når personundersøkeren er ferdig med dem.

Personundersøkeren må ikke ta kopier av de tilsendte dokumentene. Alt skriftlig materiale fra utarbeidelsen av undersøkelsen skal returneres til friomsorgskontoret.

6. Habilitet

Ingen kan gjøre tjeneste som personundersøker når han etter domstolsloven § 106 eller § 108 ville være ugild som dommer (straffeprosessloven § 163).

Domstolsloven § 106 er en absolutt regel som innebærer et forbud mot å opptre som personundersøker i situasjoner hvor vedkommende selv er part i saken eller står i et spesielt nært forhold til den som skal undersøkes. (for eksempel nær slektning, ektefelle, verge, kuratorforhold mv.)

Etter domstolsloven § 108 kan en person også vurderes å være inhabil som personundersøker når andre "særegne omstendigheter" knyttet til forholdet mellom han og den som skal undersøkes foreligger, enn de som regnes opp i domstolsloven § 106. Hvorvidt en person skal regnes som inhabil etter § 108 beror på en helhetsvurdering av forholdet mellom siktede og personundersøkeren. Omstendighetene omkring forholdet er her viktige momenter ved vurderingen, og det er i den forbindelse relevant å legge vekt på at en personundersøker med et visst kjennskap til den siktede kan være bedre egnet til å få frem riktige opplysninger.

Hvis personundersøkeren er i tvil om sin habilitet bør vedkommende ta spørsmålet opp med lederen av friomsorgskontoret og eventuelt også med oppdragsgiveren og den siktede. Dersom oppdragsgiveren eller den siktede stiller spørsmål ved en personundersøkers habilitet, kan dette i seg selv være grunn til å la en annen gjennomføre undersøkelsen.

7. Innhenting av opplysninger

Personundersøkeren skal innhente opplysninger gjennom samtaler med siktede og gjennom å henvende seg til personer, institusjoner og myndigheter. Personundersøkeren skal ikke innhente opplysninger om siktedes personlige forhold med mindre opplysningene kan ha betydning for avgjørelsen av saken. Personundersøkeren skal alltid opplyse den de henvender seg til om hvorvidt siktede og eventuelt verge har samtykket til at det blir innhentet opplysninger.

8. Orientering til og innhenting av samtykke fra siktede

Før undersøkelsen utarbeides skal personundersøkeren gjøre siktede kjent med formålet. I tillegg til eventuelt samtykke fra siktede om utarbeiding av personundersøkelse, skal personundersøkeren be om siktedes samtykke til å innhente opplysninger om vedkommende fra familie, arbeidsgiver, behandlingsinstitusjoner mv og fra offentlige instanser. Se straffeprosessloven § 61b nr 1. Samtykket skal så vidt mulig innhentes skriftlig.

Se punkt 10 dersom samtykke ikke gis.

9. Hvis siktede er mindreårig eller umyndiggjort

Hvis siktede er mindreårig eller umyndiggjort skal også vergen gjøres kjent med formålet med undersøkelsen før den utarbeides. Se vergemålsloven kapittel 2 om hvem som er verge. Vergen bør anmodes om å delta under samtalene med siktede. Personundersøker skal også be om vergens samtykke ved innhenting av opplysninger. Samtykket skal så vidt mulig innhentes

skriftlig. Hvis det er uenighet mellom vergen og siktede om samtykke skal gis, er det vergens standpunkt som er avgjørende, jf. vergemålsloven § 39 og barneloven §§ 30 følgende.

1.2 10. Når siktede eller vergen ikke samtykker

A. Personundersøkelse:

Det er ikke et generelt vilkår at siktede samtykker i at en personsundersøkelse skal gjennomføres, jf. straffeprosessloven § 162 og påtaleinstruksen § 14 – 2. Dersom siktede eller vergen helt eller delvis motsetter seg personundersøkelsen eller ikke møter til samtaler, må leder for friomsorgen ta kontakt med oppdragsgiveren som må overveie om personundersøkelsen likevel skal utføres.

Dersom undersøkelsen ikke utføres skal oppdragsgiveren underrettes skriftlig.

Oppdragsgiver skal også underrettes dersom undersøkelsen er gjort uten siktedes/vergens samtykke, og hvilken innvirkning dette eventuelt har hatt på personundersøkelsen.

B. Innhenting av opplysninger:

Friomsorgen har som hovedregel ikke anledning til å ta kontakt med privatpersoner og private bedrifter uten siktedes samtykke, jf. taushetsplikten i straffeprosessloven § 61 a nr 1. Det understrekes at taushetsplikten gjelder all informasjon om siktedes personlige forhold som personundersøker får kjennskap til i tjenesten eller arbeid for politiet eller påtalemyndigheten, jf § 61 a første ledd nummer 1.

Unntak fra taushetsplikten i straffeprosessloven § 61 a første ledd nr.1 kan kun skje hvis det i den konkrete sak finnes hjemmel for det. Det gjelder for eksempel unntak fra taushetsplikten når den som har krav på taushet samtykker, jf § 61 b første ledd nr.1, eller når opplysningene brukes for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for, jf § 61 c første ledd nr.2. Dersom det ikke gis samtykke til innhenting av opplysninger etter straffeprosessloven § 61 b første ledd nr 1, må det vurderes om nødvendige opplysninger unntaksvis likevel skal innhentes uten samtykke. Det understrekes at innhenting av personlige opplysninger uten siktedes samtykke krever hjemmel i straffeprosessloven § 61 b øvrige punkter eller § 61 c. Selv om det foreligger hjemmel for å innhente personlige opplysninger uten siktedes samtykke må det foretas en selvstendig vurdering av om slike opplysninger skal innhentes. I tilfeller der samtykke fra siktede ikke er gitt, skal opplysninger som klar hovedregel ikke innhentes.

11. Opplysninger fra pårørende

Hvis personundersøkeren kontakter siktedes pårørende, jf. straffeprosessloven § 122, skal de underrettes om formålet med undersøkelsen og om sin rett til ikke å forklare seg. De skal også gjøres oppmerksom på at opplysningene som de gir vil bli gjort kjent for siktede.

12. Innholdet i personundersøkelsen

En ordinær personundersøkelse skal ha fokus på siktedes situasjon på undersøkelsestidspunktet. Personundersøkelsen skal i mindre grad beskrive forhold som ligger langt tilbake i tid, med mindre det av personundersøker vurderes som særlig viktig. I noen tilfeller vil det kunne være aktuelt å gå tilbake noen år, da dette kan belyse hvilken stabilitet siktede har hatt i sin livssituasjon. Det samme gjelder en personundersøkelse der promilleprogram er aktuelt. Opplysningene her skal særlig være knyttet opp til bruk av rusmidler, og punktet om rusmiddelbruk bør være en mer omfattende beskrivelse av omfang og eventuell behandling.

En personundersøkelse med bakgrunn i aktuell dom på forvaring skal ha en utfyllende beskrivelse. I de ulike punktene som beskrives, skal siktedes bakgrunnshistorie tas med, samt årsaker til endring, for eksempel av boligforhold, sysselsetting, nettverk mv. Relevante forhold i siktedes oppvekst og bakgrunn eller nåværende situasjon som ikke er spesielt nevnt i enkeltpunkter, tas med i punktet ”Andre forhold av betydning”.

Personundersøkers egne vurderinger skal framkomme i eget punkt. Personundersøker kan her gi en faglig vurdering av de forhold som kommer fram i undersøkelsen. Vurderingen bør inneholde hva personundersøker spesielt vektlegger som betydningsfullt for å belyse saken for oppdragsgiver.

Vurderingen i personundersøkelse der promilleprogram er aktuelt, skal inneholde om siktede er i målgruppen for promilleprogram og om siktede er egnet til å gjennomføre denne straffereaksjonen. Dette skal resultere i en konklusjon om egnethet for slikt program.

En ordinær personundersøkelse skal ikke inneholde egnethetsvurdering til en bestemt straffereaksjon. I en personundersøkelse der dom på forvaring er aktuelt, skal personundersøker ikke vurdere siktedes farlighet eller hvorvidt dom på forvaring bør gis.

13. Informasjon til siktede

Siktede har rett til å gjøre seg kjent med innholdet av personundersøkelsen (påtaleinstruksen § 14-5). Der dette er aktuelt, skal personundersøkeren orientere den siktede om hva samfunnsstraff og promilleprogram innebærer. Personundersøkeren må ikke forespeile den siktede et bestemt utfall i saken.

Siktede skal oppfordres til å skrive under på at han er kjent med innholdet i personundersøkelsen. Videre skal siktede skrive under på om han er villig til å gjennomføre samfunnsstraff, jf. straffeloven § 28 b. At siktede samtykker i å gjennomføre promilleprogram skal komme fram i samtykkeerklæring, selv om samtykke ikke er et krav for å kunne bli dømt til slikt program.

14. Diskresjon og taushetsplikt

Personundersøkelsen skal utføres slik at den ikke blir til unødig ulempe eller krenkelse for siktede eller andre, jf. straffeprosessloven § 169. Dette gjelder særlig der siktede ikke har tilstått den straffbare handlingen som han er siktet for. Det samme gjelder når personundersøkeren møter som vitne i retten.

Det må gjøres en konkret avveining av hvem som er riktig å benytte som kilde i undersøkelsen. Avveiningen skal vektlegge hvilken ulempe kontakt med kilden kan medføre, opp mot viktigheten av den informasjon det antas kilden kan gi. Avveiningen er særlig aktuell når det er snakk om å innhente informasjon fra en arbeidsgiver.

I tillegg til denne avveiningen må reglene om taushetsplikt i straffeprosessloven følges når kilder kontaktes. Personundersøkeren har taushetsplikt i medhold av straffeprosessloven § 61 a nr 1.

Offentlige myndigheter og tjenestemenn skal bistå personundersøkeren med opplysninger, så fremt det ikke strider mot deres taushetsplikt, jf. straffeprosessloven

§ 168. Offentlige myndigheters taushetsplikt følger av straffeprosessloven § 61 a, forvaltningsloven og særlovgivning. Bestemmelsene om taushetsplikt kan derfor avhenge av hvilken offentlig myndighet som kontaktes.

Siktedes samtykke vil for øvrig kunne oppheve en eventuell taushetsplikt, jf. straffeprosessloven § 61 b nr 1 og punktene 7 og 10 over.

Privatpersoner har ingen plikt til å gi opplysninger til personundersøkeren, men har full anledning til å gjøre det.

Personundersøkeren må for øvrig ikke røpe noe om private forhold som han blir kjent med gjennom arbeidet med personundersøkelsen for uvedkommende, jf. straffeprosessloven § 170.

15. Vitneplikt

Dersom personundersøkeren blir innkalt plikter vedkommende å møte som vitne i retten og uttale seg om personundersøkelsen og de opplysningene som er innhentet i forbindelse med denne (Straffeprosessloven § 164). Personundersøkeren må ikke uttale seg om forhold undergitt taushetsplikt som vedkommende er blitt kjent med gjennom sitt øvrige arbeid i friomsorgen, med mindre kontorsjefen har gitt samtykke etter straffeprosessloven § 118. Dersom undersøkelsen er innhentet med tanke på om den siktede bør dømmes til forvaring, skal personundersøkeren gi retten opplysninger som kan belyse faren for tilbakefall uten å trekke noen konklusjon.

Personundersøkeren vil bli avhørt etter reglene som gjelder for vitner, men har anledning til å være til stede under hele forhandlingen, se straffeprosessloven § 164.

16. Oppbevaring og makulering av materiale

Leder for friomsorgen skal sørge for at personundersøkelsene er sikret slik at ikke uvedkommende får tilgang til dem. De skal ligge nedlåst når de ikke brukes i arbeidet. Opplysningene i forbindelse med undersøkelsen makuleres etter fem år, med mindre det i mellomtiden kommer et nytt oppdrag på vedkommende. Overføring til godkjent arkivinstans likestilles med makulering.

17. Videre bruk av personundersøkelsen.

Fengslene og friomsorgen kan benytte opplysningene i personundersøkelsen i gjennomføringen av domstolens beslutning i saken.

Når personundersøkelsen på denne måten endrer status, gjelder forvaltningsloven fullt ut.

18. Iverksettelse

Retningslinjene gjelder umiddelbart og skal anvendes på samtlige personundersøkelser.

Ved iverksettelsen oppheves følgende rundskriv: G 180/86 Ny straffeprosesslov – Regler om personundersøkelse i straffesaker, G 222/87 Habilitetskrav til personundersøker og G- 46/88 Regler om inhabilitet for personundersøker.